

Kaya Tırmanma Etkinliğine Katılan Turistlerin Kişilik Tiplerine Göre Motivasyonlarının Belirlenmesi

Özge Kılıçarslan^{1**}

¹ Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Denizli, Türkiye, kozge@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9774-6911

Öz

Bu çalışma, popüler bir macera turizmi etkinliği olan kaya tırmanışına katılan turistlerin motivasyonlarını ve kişilik özelliklerini incelemektedir. Çalışmada, öncelikle A-B kişilik modeli çerçevesinde, katılımcıların kişilik tipiyle ilgili ifadelerine verdikleri yanıtların toplamı dikkate alınarak kaya tırmanışçıları B2, B1, A1 ve A2 olmak üzere dört ayrı kişilik tipine ayrılmıştır. Bulgular, tırmanışçıların çoğunluğunun hırslı ve rekabetçi özelliklerle tanımlanan A1 kişilik tipine sahip olduğunu göstermiştir. Motivasyonlar, itme-çekme motivasyon teorisi kullanılarak analiz edilmiş; kişisel gelişim, meydan okuma ve risk alma gibi yedi itici faktör ile destinasyon özellikleri ve yenilik arayışı gibi dört çekici faktör belirlenmiştir. Motivasyonlar ve kişilik tipleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Örneğin, A1 bireylerin risk alma motivasyonları daha yüksekken, B2 bireylerin kişisel gelişim motivasyonları öne çıkmıştır. Bulgular, macera turizminde kişilik ve motivasyon ilişkisine dair önemli katkılar sunmakta ve turizm stratejileri için değerli çıkarımlar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Macera Turizmi, Kaya tırmanışı, A-B Kişilik Tipleri, İtici-Çekici Motivasyon, Geyikbayırı

Determination of Motivations According to Personality Types of Tourists Participating in Rock Climbing Activities

Abstract

This study examines the motivations and personality traits of tourists participating in rock climbing, a popular adventure tourism activity. In the study, participants were classified into four distinct personality types—B2, B1, A1, and A2—within the framework of the A-B personality model, based on the total scores of their responses to personality-related statements. Findings revealed that most climbers exhibited A1 traits, characterized by ambition and a competitive nature. Motivation was analysed through push-pull theory, identifying seven push factors (e.g., personal development, challenge, risk-taking) and four pull factors (e.g., destination features, novelty). Results indicated significant differences in motivations based on personality types; for instance, A1 individuals displayed higher risk-taking motivations, while B2 individuals prioritized personal development. These findings contribute to understanding personality-motivation interplay in adventure tourism, offering insights into targeted tourism strategies.

Keywords: Adventure Tourism, Rock Climbing, A-B Personality Types, Push-Pull Motivation, Geyikbayırı

önerilen atıf/cite this article as

Kılıçarslan, Ö. (2025). Kaya Tırmanma Etkinliğine Katılan Turistlerin Kişilik Tiplerine Göre Motivasyonlarının Belirlenmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 465-487.

**Sorumlu yazar e-posta/ Corresponding author e-mail: kozge@pau.edu.tr

Araştırma Makalesi

Cilt 9, Sayı 2, 2025
ss. 465-487

Gönderim : 18.12.2024
1. Düzeltme: 07.02.2025
2. Düzeltme: 21.04.2025
Kabul Tarihi: 13.05.2025

Research Article

Vol 9, No 2, 2025
pp. 465-487

Received : 18.12.2024
Revision1: 07.02.2025
Revision2: 21.04.2025
Accepted: 13.05.2025

GİRİŞ

“İnsanlar neden seyahat eder? İnsanların seyahat tercih karalarını etkileyen faktörler nelerdir?” gibi motivasyon odaklı sorularının yanıtları, turizm literatüründe yaygın bir şekilde araştırılmaktadır (Caber & Albayrak, 2016). Son zamanlarda, genel turizm ve seyahat motivasyonlarını incelemek yerine, spesifik grup motivasyonlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yaygınlaşmıştır. Çünkü günümüzde insanlar daha fazla özel ilgiye sahiptir ve bu özel ilgileri doğrultusunda seyahat etmektedir. Seyahat karar sürecini etkileyen önemli motivasyonel faktörler haricinde, insanların özel ilgilenimlerinin kaynağını oluşturan kişilik özellikleri gibi kavramlar da oldukça önemlidir. Bu yaklaşımın temel amacı spesifik etkinliklere katılanların isteklerini belirlemek ve beklentilerinin ne yönde değişebileceğini keşfetmektir. Örneğin “Bir macera turizmi etkinliğine katılan bireylerin kişilik özellikleri nelerdir?”, “Bir macera turizmi etkinliğine katılan bireylerin kişilik tiplerini hangi faktörleri etkilemektedir?” gibi sorular bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Ancak literatür incelendiğinde, spesifik bir macera turizmi etkinliğine katılan turistlerinin motivasyonlarını ve/veya kişilik tiplerini açıklığa kavuşturmaya yönelik az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Oysaki son yıllarda kayak, paraşütle atlama, kaya tırmanışı ve rafting gibi macera ve ekstrem doğa sporlarına ilgi artmış (Brymer & Schweitzer, 2017); özellikle kaya tırmanışı, dünya genelinde popüler bir açık hava macera sporu seçeneği haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl yaklaşık 4,6 milyon kişi, dünya çapında ise her yıl yaklaşık 25 milyon kişi kaya tırmanma etkinliğine katılmaktadır (Gitnux, 2024). Artan bu ilgi, yalnızca katılımcı sayısındaki yükselişle değil, aynı zamanda tırmanışın olimpiik bir spor dalı olarak tanınmasıyla da kendini göstermektedir. Öyle ki Tokyo 2020 Yaz Olimpiyatları'nda tırmanma, yeni bir spor dalı olarak olimpiyatlar kapsamına alınmıştır (IFSC, 2020). Bu bağlamda, tırmanışa yönelik artan ilginin arkasındaki temel motivasyonel faktörleri ve katılımcıların kişilik özelliklerini anlamak, turizm literatürü açısından önemli bir boşluğu doldurabilir. Çünkü bireylerin belirli bir etkinliğe yönelmelerinde kişilik yapılarının nasıl bir rol oynadığı ve bu kişilik yapılarına göre motivasyonlarının nasıl farklılaştığı hem teorik hem de pratik açıdan açıklığa kavuşturulması gereken konular arasındadır. Bu nedenle, bu çalışma, kaya tırmanışı gibi popüler bir macera turizmi etkinliğine katılan bireylerin kişilik tiplerine göre motivasyonlarının nasıl şekillendiğini inceleyerek, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Kaya tırmanma etkinliğine katılan turistlerin kişilik tiplerine göre motivasyonları nasıl farklılık göstermektedir? araştırma sorusu çerçevesinde bu çalışmanın hedefleri: (1) A-B tipi kişilik modeli çerçevesinde kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin kişilik tiplerini tespit etmek; (2) itme-çekme motivasyon teorisi çerçevesinde kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin motivasyonlarını belirlemek; (3) kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin kişilik tipleri ile ilişkili motivasyonel farklılıkları test etmektir.

Kavramsal Çerçeve

Bir Macera Turizmi Etkinliği Olarak Kaya Tırmanışı

Dağcılık kavramına yönelik literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Birçok dağcıya göre dağcılık bir sportif faaliyet olmanın dışında bir yaşam biçimidir. Çetinkaya'ya (2014) göre dağcılık etkinliği katılımcıya, vahşi yaşam ve panoramik bir görüş deneyimi sunmakta; zorluklarla yüzleşmek ve kendini tanıması için fırsat sağlamaktadır. Dağcılık etkinliği; kaya tırmanışı, fiziksel fitness programları ve kuzey disiplini kayak gibi aktiviteleri içinde barındırmaktadır (Pomfret, 2006). Kaya tırmanışı, dağcılıkla başlayan bir aktivite olup, zamanla bağımsız bir spor dalı olarak kabul edilmiştir. Kaya tırmanışı, bireylere bu sporla ilgilenmeleri için çeşitli yollar sunmaktadır. Bu yollar arasında tırmanma fırsatlarının erişilebilirliği, performans eğitimi alma, farklı tırmanma noktalarına seyahat etme, sosyal ağlar kurma ve tırmanma işlerinde veya etkinliklerinde çalışma ya da gönüllü olma yer almaktadır (Lee, Bentley & Hsu, 2017).

Kaya tırmanışı, kısa kaya tırmanışı (bouldering), geleneksel tırmanış (traditional/trad climb) ve spor tırmanış olmak üzere üç temel kategoriye ayrılmaktadır (Çetinkaya, 2017). Kısa kaya tırmanışı, herhangi bir güvenlik önlemi almadan ve fazla yükselmeden yapılan serbest tırmanış türüdür. Geleneksel tırmanış ise, tırmanıcının teknik ekipman kullanarak emniyet noktaları oluşturduğu ve bu noktaların tırmanıcı tarafından toplandığı bir tırmanış biçimidir (Çetinkaya, 2017). Kaya tırmanışının en popüler alt dalı olarak kabul edilen spor tırmanış (Aras & Ewert, 2016) ise, kayalık alanlarda ilerleyerek en yüksek noktaya ulaşmak için özel ekipman kullanımını gerektiren bir açık hava etkinliğidir (Nugraha, Syahril & Muflikhun, 2023). Spor tırmanış, güvenlik noktalarının kayaya sabitlenmesi ile önceden belirlenmiş rotalarda gerçekleştirilen bir tırmanış türüdür. Bu tırmanış biçimi hem doğal hem de yapay ortamlarda uygulanabilmesi, yarışma formatında düzenlenebilmesi ve diğer kaya tırmanışı türlerine kıyasla daha kısa sürede, daha az ekipman ve maliyetle yapılabilmesi gibi özelliklere sahiptir. Ayrıca, geleneksel kaya tırmanışına kıyasla daha güvenli bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (Çetinkaya, 2017; Faggian vd., 2024).

Turizm literatüründe kaya tırmanışı, kitlesel turizme alternatif olarak açık hava ve macera turizmi etkinlikleri arasında değerlendirilmektedir (Çetinkaya, 2014). Özellikle doğal kayaya tırmanış ile gerçekleşen bu aktiviteye katılım 1900'li yıllardan sonra artmış ve tüm batı ülkelerinde popülerlik kazanmıştır. Geleneksel sporlardan farklı olarak, kaya tırmanışı gibi macera sporlarında temel amaç, rakibi mağlup etmek değil, katılımcının çevresiyle olan ilişkisinde zorlukların yarattığı fırsatları tespit etmektir. Bu bağlamda, kişisel ve grup yeterliliklerinin kullanılarak bu zorlukların üstesinden gelinmesi ön planda tutulmaktadır (Lee vd., 2017). Ancak, tırmanış için seçilen destinasyonun uzaklığı, katılımcı üzerinde fiziksel açıdan zorlayıcı bir etki yaratması, belirli bir ekonomik güç ve teknik bilgi gerektirmesi, doğada yaşam koşullarına uyum sağlama zorluğu gibi etmenler nedeniyle kaya tırmanışı etkinliği, yalnızca sınırlı sayıda kişi tarafından tercih edilmektedir (Şahbaz & Altınay, 2015).

Buna rağmen turizm literatüründe kaya tırmanış etkinliklerine katılımı sağlayan faktörlerin tespiti ilgi çeken konulardan biridir.

Kaya Tırmanışçılarının Motivasyonları

Dağcılık, kaya tırmanışı gibi etkinliklere katılımı etkileyen faktörleri inceleyen birçok araştırma bulunmakla birlikte, kaya tırmanışçı turistlerin motivasyon kaynaklarına yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Kaya tırmanışçılarının motivasyonları hakkında yapılan ilk çalışmalarda, temel motivasyonun, etkinliğin sunduğu içsel ödüller olarak tanımlandığı görülmüştür (Czikszentmihalyi, 1990). Robinson (1985), kaya tırmanışçılarının genel olarak sansasyon arayışı, sürekli kaygı, başarıya duyulan ihtiyaç ve ortaklık motivasyonlarını deneyimlediğini tespit etmiştir. Benzer şekilde Hardy & Hutchinson (2007) ise kaya tırmanışında kaygının motive edici işlevini incelemiştir ve dağcılarının çabalarının ve performanslarının kaygı artışlarından olumlu etkilendiğini vurgulamıştır. Şaşırtıcı bir şekilde çalışma bulguları, riskin macera turizminde çoğunlukla motivasyonun önemli bir faktörü olarak kabul edildiği gerçeğine rağmen, kaya tırmanışında küçük bir rol oynadığını yansıtmaktadır. Genel olarak, kaya tırmanışçıları, risklerin farkında olarak, yetenek seviyelerine uygun tırmanma stilini seçme eğilimindedir ve risk kontrol önlemlerini uygulamaktadır. Örneğin, Llewellyn Sanchez, Asghar & Jones, (2008) İngiltere'de 201 kaya tırmanışçı ile öz-yeterlik, risk alma ve performans ilişkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda yazarlar, yüksek öz-yeterlik derecesine sahip dağcılarının daha yüksek zorluklarla tırmanırken yüksek ve orta derecede risk aldığını tespit etmiştir.

Tecrübeli olsun ya da olmasın, kendi kendine etkinlik, akış ya da meydan okuma ile motive olan kaya tırmanışçıları, sporu turizmle birleştirme ve insan-doğa bağlantısını en yakın biçimde keşfetme eğilimindedir. Bu nedenle dağcılarının birçoğu vahşi doğaya ve destinasyon özelliklerine de önem vermektedir (Monz, Smith & Knickerbocker, 2005). Bu sebeple tırmanış deneyimi ve destinasyon özellikleri arasındaki ilişki akademisyenler tarafından araştırılmıştır. Örneğin, Merrill & Graefe (2007) Amerikalı kaya tırmanışçılarının uzmanlaşmasının artması ile spesifik fiziki rota özelliklerinin tercihinin daha önemli hale geldiğini keşfetmiştir. Kulczycki (2014), Batı Kanada'da 21 deneyimli kaya tırmanışçısının katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada tırmanma alanlarıyla ilgili tırmanışçıların, sosyal etkileşimler, mekanlar, bölge özellikleri, çeşitlilik, erişilebilirlik, öğrenme, keşif ve kaçış olmak üzere sekiz eğilimi olduğunu keşfetmiştir.

Literatürde kaya tırmanışçılarının motivasyonlarını itme-çekme motivasyon teorisi ile inceleyen çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır. Mevcut araştırmalar dağcılık turizminde itici faktörleri, bireylerin içsel dürtüleri veya arzularıyla ilişkilendirmektedir (Ewert, 1985; Loewenstein, 1999; Walter, 1984). Bu nedenle, dağcılık turizminin itici faktörleri, bireyleri dağcılık etkinliklerine katılmaya yönlendiren içsel faktörler olarak tanımlamak mümkündür. İlk araştırmalar, dağcılık turizminin itici faktörlerini motivasyon ve güdüler olmak üzere iki ana kategoriye ayırmaktadır (Ewert 1985; Loewenstein, 1999). Araştırmacılara göre motivasyon, bir kişinin bir şeyi yapmasını başlatan bir süreçtir. Bu bağlamda, motivasyon, bireylerin

neden dağcılığa katıldığını açıklamaktadır (Anggraeni & Setyonugroho, 2021). GÜDÜ ise bireyin bir eylemi gerçekleştirmesini sağlayan itici bir güçtür veya bireyin bir şeyi yapma nedenidir. Bu bağlamda, güdü, bir kişinin dağcılık etkinliklerine katılma nedenlerini açıklamaktadır (Anggraeni & Setyonugroho, 2021). Öte yandan dağcılık turizminin çekici faktörleri, insanları belirli destinasyonlara çeken unsurlardır (Pomfret, 2006). Ewert (1985), dağların doğal yapısının, bireyleri dağcılık faaliyetlerine katılmaya motive eden önemli bir çekici faktör olduğunu belirtmiştir. Ewert (1985) ve Pomfret (2006), dağcılık turizminin çekici faktörlerini doğal çevre ve dağcılık fırsatları olmak üzere iki ana boyutta ele almıştır. Bahsi geçen bu ilk araştırmalar, itme-çekme motivasyon teorisinin kaya tırmanışı gibi macera sporlarına nasıl uyarlanabileceğini ortaya koymuş ve bu bağlamda itici ve çekici motivasyon faktörlerini açıklığa kavuşturmuştur. Yakın zamanda gerçekleştirilen araştırmalar da itme-çekme motivasyon teorisinin macera sporları bağlamında uygulanabilirliğini desteklemekte ve bu sporlarla ilişkilendirilen motivasyon faktörlerini daha ayrıntılı şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin Adeleke (2015) Nijerya'daki Oluma Rock Turist Kompleksi'ni ziyaret eden turistlerin çoğunun itici faktörler tarafından motive edildiğini ve kalışların uzatılmasında ve tekrarlanan ziyaretlerde çekici motivasyonel faktörlerin rol oynadığını tespit etmiştir. Bir diğer çalışmada Caber & Albayrak (2016), itme-çekme teorisini kullanarak kaya tırmanışı turistlerinin motivasyonlarını ve belirlenen motivasyon faktörleri ile genel memnuniyet arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Antalya'nın Geyikbayırı bölgesinde kaya tırmanma etkinliğine katılan 473 turist ile gerçekleştirilen bu çalışmada, en önemli itici motivasyonlar “fiziksel ortam” ve “meydan okuma” olarak belirlenirken, en önemli çekici motivasyonlar “tırmanmada yenilik arayışı” ve “tırmanmada turizm altyapısı” olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde itme-çekme motivasyon teorisini kullanarak nitel bir araştırma yürüten Gürer & Kural (2024), Gaziantep'in Köklüce Kanyonu bölgesinde 21 kaya tırmanışçısını araştırmaya dahil etmiştir. Yazarlar kaya tırmanışını etkinliğinde en önemli itici motivasyonların “ruhsal yenilenme” ve “sosyalleşme” ve en önemli çekici motivasyonların “rotaların çok ve farklı zorluk derecelerinde olması” ve “ulaşım kolaylığı” olduğunu tespit etmiştir. Özetle sınırlı sayıda gerçekleştirilen bu çalışmaların genelinde yenilik arayışının önemli itici motivasyon faktörü ve fiziksel ortamın (seçilen destinasyonun) önemli çekici motivasyon faktörü olduğu söylenebilir.

Kaya Tırmanışçıların Kişilik Tipleri

Kaya tırmanışçıların kişilik tiplerini inceleyen çalışmalar katılımcıların motivasyonlarına odaklanan çalışmalara göre daha kısıtlı sayıdadır. Sınırlı sayıdaki bu çalışmalarda genel olarak yüksek riskli sportif etkinliklere katılan sporculara odaklanılmıştır. Örneğin Watson & Pulford (2004) büyük beşli kişilik envanterini ve A ve B kişilik tipi ölçeğini kullanarak serbest paraşüt, yelken kanat sporu, yamaç paraşütü, tüplü dalış, motorlu yelken kanat ve kaya tırmanışı gibi yüksek riskli spor dallarına katılan amatör ve profesyonel katılımcıların kişilik tipleri arasındaki farklılıkları araştırmıştır. Çalışma esnasında ister amatör ister profesyonel olsun tüm katılımcıların, dışa dönüklükle ilgili sorulara yüksek ancak nevrotizmle ilgili sorulara

düşük puan verdiği belirlenmiştir. Çalışma sonucunda katılımcıların dışa dönük, duygusal, istikrarlı olma eğilimi gösterdiği ve A Tipi özellikler sergileme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca A kişilik tipine sahip katılımcıların B kişilik tipine sahip katılımcılara göre riskli sporlara daha fazla katılma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada Tok (2011), büyük beşli kişilik envanterini kullanarak düzenli olarak tüplü dalış, serbest dalış, yamaç paraşütü, rafting, kaya tırmanışı ve sörf gibi riskli macera turizmi etkinliklerine katılan katılımcılar ile bu etkinliklere katılmayı tercih etmeyen kişilerin kişilik tipleri arasındaki farklılıkları incelemiştir. 328 kişi ile yürütülen bu çalışmada riskli spor katılımcılarının daha yüksek şekilde dışa dönük ve açık görüşlü olma eğilimi gösterdiği ancak daha düşük seviyede nevrotik olma ve sorumluluk duygusu ile hareket etme eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir.

Castanier, Scanff & Woodman (2010) sorumluluk duygusu ile hareket etme, nevrotiklik ve dışa dönüklük kombinasyonlarından oluşturulmuş sekiz kişilik tipine dayanan tipolojik bir yaklaşım ile yokuş aşağı kayak, dağcılık, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü veya serbest paraşüt gibi yüksek riskli sporlara katılım gösteren sporcuların kişilik tiplerini belirlemiştir. 302 sporcu ile yürütülen çalışmada yüksek şekilde dışa dönük olan, yüksek nevrotikliğe sahip ve düşük şekilde sorumluluk duygusu ile hareket eden katılımcıların riskli sporlara daha fazla katılım gösterdiği belirlenmiştir. Son zamanlarda Esfahani, Khoo, Musa, Heydari ve Keshtidar (2021), kaya tırmanıcılarının güvenlik davranışlarını, kişilik özellikleri ve bilgi düzeylerinin nasıl etkilendiğini incelemiştir. Sonuçlar, kişilik özelliklerinin güvenlik davranışlarını belirlemede önemli bir rol oynadığını ve güvenlik bilgisinin artışının, bu davranışları güçlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca, araştırma, kaya tırmanışçıların genellikle dışa dönük olduğunu ve kişilik özelliklerinin, riskli davranışlar ve motivasyonlar üzerinde etkili bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Özetle literatürdeki çalışma bulgularında kaya tırmanma etkinliğine katılan sporcuların genellikle daha çok dışa dönük, istikrarlı ve daha az sorumluluk duygusu ile hareket etme eğilimi gösterdiği saptanmıştır.

YÖNTEM

Kuramsal Çerçeve

Çalışma, macera turizmi alanındaki araştırmalarda sıklıkla başvurulanan itme-çekme motivasyon teorisi (Dann, 1981) ile katılımcıların kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla A-B kişilik tipleri modelinden (Dole & Schroeder, 2001) yararlanmaktadır. İtme-çekme motivasyon teorisi bireylerin bir aktiviteye katılma veya bir destinasyonu tercih etme nedenlerini açıklamak için kullanılan bir yaklaşımdır. İtici motivasyon faktörleri, bireylerin içsel güdülerine dayanmakta ve bireyleri bir aktiviteye katılmaya teşvik etmektedir (Örneğin, kişisel gelişim, stres atma, yeni deneyimler arama gibi). Çekici motivasyon faktörleri ise dışsal unsurları ifade etmekte ve bireylerin belirli bir destinasyonu veya aktiviteyi tercih etmesine neden olmaktadır (Örneğin, destinasyonun fiziksel özellikleri, altyapı olanakları, yenilikçi deneyimler gibi). İtici motivasyonlar, bir faaliyeti denemeye karar vermede etkili olan içsel motivasyonları ifade ederken; çekici motivasyonlar, bir aktiviteyi denemeye karar vermede etkili olan

çevresel faktörlere işaret etmektedir. İtme-çekme motivasyon teorisi, turist davranışlarını anlamada faydalı bir yaklaşım sunmaktadır (Gürer & Kural, 2024).

A-B kişilik tipleri modeline göre, A kişilik tipine sahip bireyler, agresif, yüksek rekabetçi, her zaman aceleci, zorlayıcı ve içe dönük olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın, B kişilik tipine sahip bireyler ise sakin, nazik, rahat ve dışa dönük olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada kaya tırmanışçıların kişilik tiplerinin A1, A2, B1 ve B2 olarak ayrılmasının nedeni, A tipi ve B tipi kişiliklerin uç noktalarda tanımlanan özellikler olmasıdır. İnsanlar, bu kişilik özelliklerinden tamamen birine sahip olamazlar; genellikle bir kişilik tipinin bazı özelliklerine eğilimlidirler. Bu nedenle, A ve B tipi kişilik özelliklerinin farklı yoğunluklarda görüldüğü bireyleri daha net tanımlamak amacıyla, bu kişilik özellikleri daha alt kategorilere ayrılmıştır (Glazer, 1978; Dole & Schroeder, 2001). A1 ve A2; A tipi kişiliği sergileyen bireyleri, hırs, sabırsızlık, hızlı hareket etme ve yüksek başarı odaklılık gibi özellikler açısından farklı yoğunluklarda tanımlar. A1 tipi, bu özelliklerin daha belirgin olduğu bireyleri ifade ederken, A2 tipi, aynı özelliklerin biraz daha az yoğun olarak görüldüğü bireyleri kapsamaktadır. B1 ve B2; B tipi kişiliği gösteren bireyleri, daha sakin, sabırlı ve işbirlikçi olan, daha az rekabetçi olan bireyler olarak tanımlar. B1 tipi, B kişiliğinin özelliklerinin daha belirgin olduğu bireyleri ifade ederken, B2 tipi, bu özelliklerin daha düşük yoğunlukta olduğu bireyleri temsil eder.

Araştırma Sahası

Araştırma Antalya il sınırlarında içerisinde, il merkezine sadece 27 kilometre uzaklıkta bulunan Geyikbayırı bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Bölge 2000 yılında iki deneyimli tırmanışçı tarafından keşfedilmiş ve akabinde bölgede çok sayıda rota oluşturulmuştur. Akdeniz'in etkileyici doğasıyla çevrili olan bu bölge, özellikle kış aylarında Türkiye'nin en önemli tırmanış destinasyonlarından biri haline gelmektedir. Geyikbayırı'nın ılıman kış şartları ve uygun kaya yapısı, burayı Avrupa'da kışın tırmanılacak en popüler üç bölgeden biri, dünya genelinde ise en önemli 10 bölgeden biri yapmaktadır (Atlas, 2014). Günümüzde hem yurtiçi hem de uluslararası kaya tırmanışçıların ziyaret ettiği popüler bir yer olan Geyikbayırı'nda her seviyede tırmanma tecrübesi sağlayabilecek 2000'den fazla rota bulunmaktadır (The Land Geyikbayırı, 2024). Tırmanış turizminin gelişmesiyle birlikte, Geyikbayırı'nda çok sayıda pansiyon ve kamp alanı gibi turistik tesis, kaya tırmanışçılarına hizmet vermektedir. Ayrıca Geyikbayırı bölgesi, ziyaretçilerine tırmanış etkinliğinin yanı sıra eşsiz doğal güzellikler içinde kamp yapma, doğa yürüyüşü etkinliklerine katılma ve bölgede bulunan yaban hayatı gözlemleme fırsatı sunmaktadır (Caber & Albayrak, 2016). Geyikbayırı'nda tırmanışın yanı sıra keşfedilebilecek başka doğal ve tarihi alanlar da bulunmaktadır. Bölgedeki başlıca gezilecek yerler arasında antik Lykia kenti Trebenna ve ünlü Lykia Yolu yürüyüş rotası yer almaktadır (Atlas, 2014).

Ölçme Araçları

Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Anket, Geyikbayırı'nda kaya tırmanma etkinliğine katılan turistlerin demografik özelliklerini, kişilik tiplerini ve motivasyonlarını belirlemek maksadıyla hazırlanmıştır. Kaya tırmanışçılarının demografik özellikleri altı soru ile tespit edilmiştir. Ayrıca ankette katılımcıların daha önce bir kaya tırmanma etkinliğinde yer alıp almadığı ve kaç yıldır kaya tırmanışı yaptığı ile ilgili kontrol soruları da yer almaktadır. Kontrol sorularına olumlu yanıt veren (en az son 1 yıldır kaya tırmanışı yapan) katılımcıların anket formunu yanıtlaması istenmiştir.

Kaya tırmanışçılarının kişilik tiplerinin belirlenmesi için Glazer (1978)'in geliştirdiği 20 ifadeden oluşan "Stress-Control Lifestyle" ölçeğinden yararlanılmıştır. Katılımcıların itici motivasyon faktörlerini tespit etmek için Ewert (1985) ve Caber & Albayrak'ın (2016) çalışmalarında yer alan 30 ifadeden yararlanılmıştır. Ewert'in (1985) çalışmasının örnekleme dağcılardan oluşmasına rağmen, bu ölçek Caber ve Albayrak (2016) tarafından kaya tırmanışçılara uyarlanmış ve anlamlı sonuçlar vermiştir. Katılımcıların çekici motivasyon faktörlerini tespit etmek için Woratschek, Hannich & Ritchie (2007) çalışmasından elde edilen 24 ifade kullanılmıştır. Hem kişilik tipine yönelik ifadeler hem de itici ve çekici motivasyon ifadeleri 7'li Likert tipi ölçek ile değerlendirilmiştir (1: Kesinlikle katılmıyorum; 7: Kesinlikle katılıyorum).

Ankette yer alan ifadeler, araştırmacı tarafından öncelikle İngilizce olarak hazırlanmış ve daha sonra Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Türkçe ifadeler, ardından İngilizce'ye geri çevrilerek "geri tercüme" yapılmıştır (Brislin, 1970). Geri tercüme yöntemiyle, anket formlarında yer alan tutarsızlıklar, daha önce aynı ölçekleri kullanan çalışmalarda yer alan ifadelerle araştırmacının yaptığı tercümeler karşılaştırılarak ortadan kaldırılmıştır.

Pilot Çalışma

Anketi hedef kitleye uygulamadan önce, İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanan anket sorularının anlaşılabilirliğini değerlendirmek için 15 yerli ve 15 yabancı turist ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu pilot çalışma, ocak ayında kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlere, dinlenme süreleri esnasında uygulanmıştır. Pilot çalışma sonucunda, anketin yapısı ve diline ilişkin geri bildirimler gözden geçirilerek, anket formları revize edilmiştir. Ayrıca katılımcılardan anket formunu yanıtlama süresi hakkında ek bilgi istenmiştir. Katılımcıların geri bildirimleri ışığında bir anket formunu yanıtlama süresi, ortalama 10-15 dk. olarak belirlenmiştir.

Örnekleme Yöntemi ve Veri Toplama

Örneklemin belirlenmesinde, amaçlı ve kolayda örnekleme yöntemlerinin birlikte kullanılması tercih edilmiştir. Çalışmanın örneklemine dâhil edilecek turistler, amaçlı örnekleme yöntemi çerçevesinde belirlenen ölçütlere göre seçilmiştir (Passmore & Baker, 2005). Bu kapsamda örneklemin oluşturulmasında katılımcıların (1) daha önce kaya tırmanma etkinliğine katılmış olması, (2) turistlerin 18 yaşını doldurmuş olması ve (3) turistlerin çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak katılım göstermesi

ölçütlerine dikkat edilmiştir. Ayrıca örneklem büyüklüğünü belirleyebilmek için bir çevrimiçi örneklem hesaplama aracı kullanılmıştır (Soper, 2024). Hesaplama aracına göre; gözlenen ($N = 74$) ve gizil ($N = 16$) değişkenlerin sayısı, beklenen etki büyüklüğü ($d = 0,30$), istenen olasılık ($p = 0,05$) ve istatistiksel güç ($0,80$) dikkate alındığında, çalışmada en az 215 örneklem büyüklüğüne ulaşılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Böylece çalışma amaçlı kolayda örnekleme yöntemi çerçevesinde, Geyikbayırı'nda kaya tırmanma etkinliğine katılımın en yoğun olduğu 2019 yılının şubat ve mart aylarında gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze veri toplama süreci, kaya tırmanışçıların tırmanış etkinliklerini tamamladıktan sonra konakladıkları kamp alanlarında ve akşam saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada 300 adet anket formu toplanmış, eksik ve hatalı verilere sahip anketlerin elenmesi sonucu 216 adet anket analize dahil edilmiştir. Böylece anket formlarının cevaplanma oranının %72 olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda çeşitli analizler uygulanmıştır. Temel analizleri gerçekleştirmeden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

BULGULAR

Kaya Tırmanışçıların Demografik Özelliklerine Yönelik Analizler

Katılımcıların büyük çoğunluğunu yabancı turistler (%72,2), erkekler (%61,6), bekarlar (%77,8) ve 21-40 yaş aralığında yer alan kaya tırmanışçıları (%77,8) oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlası yüksekokul veya üniversite mezunu (%56,0) iken önemli bir kısmı da bir şirkette (%30,6) aktif olarak çalışmaktadır.

Tablo 1. Kaya Tırmanışçıların Demografik Bilgileri

Demografik Değişkenler	f	%
Katılımcı Profili		
Yerli turist	60	27,8
Yabancı turist	156	72,2
Cinsiyet		
Erkek	133	61,6
Kadın	83	38,4
Yaş		
20 ve 20'den küçük	19	8,8
21-40 yaş arası	168	77,7
41-60 yaş arası	28	13,0
61 ve 61'den büyük	1	0,5
Medeni Durum		
Evlili	48	22,2
Bekar	168	77,8
Eğitim Seviyesi		
İlkokul/Ortaokul	1	0,5
Lise	42	19,4

Yüksekokul/Üniversite	121	56,1
Yüksek lisans/Doktora	42	19,4
Diğer	10	4,6
Mesleki Durumu		
Şirket Çalışanı	66	30,6
İş Sahibi	34	15,7
Kamu Çalışanı	18	8,3
Öğrenci	41	19,0
Emekli	3	1,4
Diğer	54	25,0
Toplam	216	100,0

Kaya Tırmanışçılarının Kişilik Tiplerine Yönelik Analizler

Kaya tırmanışçıların kişilik tipi ile ilgili 20 ifadeye verdikleri cevapların toplamı dikkate alınarak (Glazer, 1978; Dole & Schroeder, 2001) katılımcılar, B2, B1, A1 ve A2 kişilik tipi olmak üzere dört ayrı kategoriye ayrılmıştır. Toplam puanı 20-35 arasında olan katılımcılar B2, 36-70 arasında olan katılımcılar B1, 71-105 arasında olan katılımcılar A1, 106-140 arasında olan katılımcılar ise A2 tipi olarak belirlenmiştir. Kaya tırmanışçıların kişilik tipleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Sonuç olarak kaya tırmanışçıların büyük çoğunluğunun A1 kişilik tipine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kaya Tırmanışçıların Kişilik Tipleri

Kişilik Tipi	f	%
B2	0	0
B1	38	17,6
A1	162	75,0
A2	16	7,4
Toplam	216	100,0

Kaya Tırmanışçıların Motivasyonlarına Yönelik Analizler

Bu bölümde, katılımcıların itici motivasyonlarını ölçmek amacıyla kullanılan 30 ifade, Varimax döndürme yöntemiyle Açıklayıcı Faktör Analizine tabi tutulmuştur. Analize dahil edilen ifadelerin eş kökenlilik (communalıty) değerleri incelendiğinde, 0,5’in altında herhangi bir ifade bulunmamıştır. Ancak, sekiz ifade birden fazla faktöre yüklenmiş olduğu için sırasıyla analizden çıkarılmıştır. 22 ifade ile yapılan nihai analizde, değişkenler arasındaki ilişki Barlett Küresellik Testi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen değer (1586,514), değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Ayrıca, 0,77 KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu ortaya koymuştur.

Eş kökenliliği 0,5’in üzerinde ve özdeğeri 1’in üzerinde olan 22 ifade ile yapılan analizde, toplam varyansın %66,2’sini açıklayan yedi itici faktör elde edilmiştir. Tablo 3’te, her bir boyuta ait faktör yükleri, varyans açıklama oranları, güvenilirlik katsayıları ve boyut ortalamaları sunulmuştur. Faktörler, içeriklerine ve literatürle uyumlarına göre isimlendirilmiştir. Dört ifadeden oluşan “Kişisel Gelişim” boyutu

toplam varyansın 11,75'ini, beş ifadeden oluşan "Meydan Okuma ve Risk Alma" boyutu toplam varyansın %11,12'sini, üç ifadeden oluşan "Fiziksel Ortam" boyutu toplam varyansın %10,77'sini, üç ifadeden oluşan "Tanınırlık" boyutu toplam varyansın %9,47'sini, iki ifadeden oluşan "Yaratıcılık" boyutu toplam varyansın %8,40'ını, üç ifadeden oluşan "Kontrol Odağı" boyutu toplam varyansın %7,43'ünü ve iki ifadeden oluşan "Arınma" boyutu toplam varyansın %7,21'ini açıklamaktadır. Çalışmada önemli bir yere sahip olmaları nedeniyle, iki maddeden oluşan "Yaratıcılık" ve "Arınma" boyutlarının korunmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Genel olarak, daha fazla madde içeren faktörlerin daha güvenilir olduğu kabul edilmekle birlikte, bazı araştırmacılar iki maddeli faktörlerin de belirli koşullar altında kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir (Eisinga, Grotenhuis, & Pelzer, 2013). Ayrıca, kaya tırmanışçılarının itici ve çekici motivasyon faktörlerini inceleyen önceki araştırmalarda da iki maddeli boyutlara rastlanmıştır (Örneğin, Caber & Albayrak, 2016).

Çalışmanın bu aşamasında, katılımcıların çekici motivasyonlarını ölçmek için kullanılan 24 ifade, Varimax döndürme yöntemiyle Açıklayıcı Faktör Analizine tabi tutulmuştur. Analize dahil edilen ifadelerin eş kökenlilik (communalıty) değerleri incelendiğinde, 0,5'in altında kalan bir ifade ve birden fazla faktöre yüklenen dört ifade sırasıyla analizden çıkarılmıştır. Nihai analiz, 20 ifade ile gerçekleştirilmiş ve değişkenler arasındaki ilişki Barlett Küresellik Testi ile incelenmiştir. Elde edilen değer (1971,383), değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 0,83 KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 3. Kaya Tırmanışçılarının İtici Motivasyonları

İfade	Kişisel Gelişim	Meydan Okuma ve Risk Alma	Fiziksel Ortam	Tanınırlık	Yaratıcılık	Kontrol Odağı	Arınma
Zihnimi çalıştırmak için	0,812						
Düşünmeme olanak sağladığı için	0,713						
Kendi kararlarımı kendim verebildiğim için	0,660						
Yeteneklerimi geliştirmek için	0,634						
Keyif almak için		0,725					
Heyecan duymak için		0,709					
Başarmak için		0,706					
Fiziki yeteneklerimi denemek için		0,663					
Risk nedeniyle		0,430					
Manzara seyretmek için			0,783				
Yaban hayatından zevk aldığım için			0,756				
Doğaya yakın olmak için			0,728				
Başkalarına yapabildiğimi göstermek için				0,802			
Bir tırmanışçı olmak için				0,789			
Tanınırlık kazanmak için				0,721			
Yaratıcılık nedeniyle					0,804		
Kendimi ifade etmek için					0,780		
Takım çalışmasında yer almak için						0,826	
Diğer tırmanışçılarla sahip olduğum arkadaşlık için						0,617	
Hayatım üzerinde kontrol kazanmak için						0,509	
Rahatlamak için							0,858
Kafamı rahatlatmak için							0,800
Ortalama	4,75	4,80	5,86	2,57	4,43	4,60	4,93
Güvenilirlik Katsayısı (Cronbach Alpha)	0,768	0,699	0,781	0,699	0,730	0,621	0,684
Varyans açıklama oranı (%)	11,75	11,12	10,77	9,47	8,40	7,43	7,21

Eş kökenliliği 0,5'in üzerinde ve özdeğeri 1'in üzerinde olan 20 ifade ile toplam varyansın %60,4'ünü açıklayan dört çekici faktör elde edilmiştir. Tablo 4'te, her bir boyuta ait faktör yükleri, varyans açıklama oranları, güvenilirlik katsayıları ve boyut ortalamaları sunulmuştur. Faktörler, içerikleri ve literatürle uyumları göz önüne alınarak isimlendirilmiştir. 10 ifadeden oluşan "Destinasyonun Genel Özellikleri" boyutu toplam varyansın 22,89'unu, dört ifadeden oluşan "Yenilik Arayışı" boyutu toplam varyansın %14,20'sini, dört ifadeden oluşan "Altyapı Olanakları" boyutu toplam varyansın %13,32'sini ve iki ifadeden oluşan "Tırmanma Dışı Aktiviteler" boyutu toplam varyansın %10'unu açıklamaktadır. Çalışmada, "Tırmanma Dışı Aktiviteler" boyutunun iki maddeden oluşmasına rağmen korunmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 4. Kaya Tırmanışçılarının Çekici Motivasyonları

İfade	Destinasyonun Genel Özellikleri	Yenilik Arayışı	Altyapı Olanakları	Tırmanma Dışı Aktiviteler
Farklı rota seçenekleri olduğu için	0,789			
Çok kalabalık olmadığı için	0,723			
Erişilebilir kayalar olduğu için	0,708			
Kolay ulaşılabilir bir destinasyon olduğu için	0,685			
Sessizliği ve rekreasyon fırsatları sağladığı için	0,678			
İdeal hava koşulları için	0,672			
Yeni kayalar ve rotalar olduğu için	0,668			
Yeni tırmanış tecrübeleri sağladığı için	0,624			
Aşırı turistik bir bölge olmadığı için	0,548			
Tırmanma yerinin manzarası için	0,501			
Yeni arazilere sahip olduğu için		0,812		
Yeni bir destinasyon olduğu için		0,786		
Yeni kültüre sahip olduğu için		0,738		
Yeni insanlarla tanışmak için		0,503		
Altyapı imkanları için			0,747	
Tanıtım materyallerinden etkilendiğim için			0,702	
Konforlu konaklama tesisleri için			0,700	
Ucuz konaklama tesisleri için			0,650	
Tırmanma dışında sağladığı aktiviteler için				0,862
Yeni spor ve boş zaman aktiviteleri sağladığı için				0,844
Ortalama	5,32	5,28	4,13	3,32
Güvenilirlik Katsayısı (Cronbach Alpha)	0,881	0,788	0,743	0,737
Varyans açıklama oranı (%)	22,89	14,20	13,32	10,0

Güvenilirlik Analizi

Veriler daha sonra istatistik paket programı ile Güvenilirlik Analizine tabii tutulmuştur. Analiz sonucuna göre 216 katılımcı ile yapılan anket sonucu, kişilik tipi ölçeğinin *Cronbach'a Alfa* Güvenilirlik Değeri 0,967; itici motivasyon ölçeğinin *Cronbach'a Alfa* Güvenilirlik Değeri 0,833 ve çekici motivasyon ölçeğinin *Cronbach'a Alfa* Güvenilirlik Değeri 0,870 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, kabul edilebilir alt sınır olan 0,70'ten yüksek olması sebebiyle güvenilir olarak kabul edilmektedir (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010).

Kaya Tırmanışçılarının Kişilik Tiplerine Göre Motivasyonlarının Belirlenmesi

Çalışmanın bu aşamasında ilk olarak, kaya tırmanışçılarının kişilik tiplerine göre itici motivasyonlarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Farkın hangi araştırma grubundan kaynaklandığını belirlemek için post-hoc analizlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir. Analiz sonuçları, kişisel gelişim ($p=0,036$) ve meydan okuma/risk alma ($p=0,008$) boyutlarında gruplar arasında istatistiksel olarak

anlamli farklılıkların bulunduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-hoc testi gerçekleştirilmiştir. Test sonuçlarına göre kişisel gelişim boyutunda B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları ile A1 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları arasında anlamli bir fark tespit edilmiştir ($p=0,048$). Bu anlamli fark, B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları'nın kişisel gelişim motivasyonunun A1 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçılarından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca meydan okuma/risk alma boyutunda B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları ile A1 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları arasında anlamli farklılıklar tespit edilmiştir ($p=0,032$). Benzer şekilde, B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları ile A2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları arasında da anlamli bir fark gözlemlenmiştir ($p=0,014$). Bu anlamli farklar, B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları'nın hem A1 hem de A2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçılarına göre daha düşük bir risk alma motivasyonu gösterdiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, fiziksel ortam ($p=0,294$), tanınırlık ($p=0,136$), yaratıcılık ($p=0,061$), kontrol odağı ($p=0,068$) ve arınma ($p=0,417$) gibi diğer motivasyon boyutlarında gruplar arasında anlamli bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. Kaya Tırmanışçıları'nın Kişilik Tiplerine Göre İtici Motivasyonları

Motivasyon faktörü	SS (gruplar arası)	df (gruplar arası)	MS	F	p	Post-hoc test sonuçları
Kişisel gelişim	11,181	2	5,591	3,372	0,036*	Anlamli fark B2>A1
Meydan okuma/risk alma	11,081	2	5,540	4,888	0,008*	Anlamli fark B2>A1 ve B2>A2
Fiziksel ortam	3,480	2	1,740	1,231	0,294	Anlamli fark yok
Tanınırlık	7,056	2	3,528	2,015	0,136	Anlamli fark yok
Yaratıcılık	15,388	2	7,694	2,838	0,061	Anlamli fark yok
Kontrol odaklılık	9,470	2	4,735	2,730	0,068	Anlamli fark yok
Arınma	4,157	2	2,078	0,879	0,417	Anlamli fark yok

SS: Kareler toplamı, df: Serbestlik derecesi, MS: Ortalama kare, * $p<0,05$

Çalışmanın bu bölümünde ikinci olarak kaya tırmanışçıları'nın kişilik tiplerine göre çekici motivasyonlarının farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Farkın hangi araştırma grubundan kaynaklandığını belirlemek için post-hoc analizlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, destinasyonun genel özellikleri ($p=0,031$) boyutunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamli farklar tespit edilmiştir. Öte yandan, yenilik arayışı, altyapı olanakları ve tırmanma dışı aktiviteler gibi diğer motivasyon boyutlarında gruplar arasında anlamli bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Söz konusu farkların hangi gruplar arasında

olduğunu belirlemek için Post-hoc testi gerçekleştirilmiştir. Test sonuçlarına göre destinasyonun genel özellikleri boyutunda A2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları ile B2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p=0,032$). Benzer şekilde, A2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları ile A1 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçıları arasında da anlamlı bir fark gözlemlenmiştir ($p=0,035$). Bu anlamlı farklar, A2 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçılarının destinasyonun genel özelliklerine yönelik motivasyonunun B2 ve A1 kişilik tipine sahip kaya tırmanışçılarından daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Kaya Tırmanışçılarının Kişilik Tiplerine Göre Çekici Motivasyonları

Motivasyon Faktörü	SS (gruplar arası)	df (gruplar arası)	MS	F	p	Post-hoc test sonuçları
Destinasyonun genel özellikleri	8,669	2	4,335	3,515	0,031*	Anlamlı fark A2>B2 ve A2>A1
Yenilik arayışı	1,173	2	0,587	0,311	0,733	Anlamlı fark yok
Altyapı olanakları	6,294	2	3,147	1,559	0,213	Anlamlı fark yok
Tırmanma dışı aktiviteler	4,029	2	2,015	0,633	0,532	Anlamlı fark yok

SS: Kareler toplamı, df: Serbestlik derecesi, MS: Ortalama kare, * $p<0,05$

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma, kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin motivasyonlarını, kişilik tiplerini ve kişilik tipleri ile ilişkili motivasyonel farklılıkları incelemek üzerine odaklanmıştır. Çalışmada ilk olarak A-B Tipi kişilik modeli çerçevesinde kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin kişilik tipleri tespit edilmiştir (Dole & Schroeder, 2001). Elde edilen bulgulara göre, kaya tırmanışçılarının büyük bir kısmının A1 kişilik tipine sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu, Watson ve Pulford (2004) riskli spor dallarına katılan sporcular ile gerçekleştirildiği çalışma bulguları ile uyumludur. Çalışma benzer şekilde riskli spor yapan katılımcıların dışa dönük, duygusal, istikrarlı olma eğilimi gösterdiği ve A tipi özellikler sergileme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Ayrıca çalışmada A kişilik tipine sahip katılımcıların B kişilik tipine sahip katılımcılara göre riskli sporlara daha fazla katılma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, ikinci olarak itme-çekme motivasyon teorisi çerçevesinde kaya tırmanışçılarının motivasyonları incelenmiş ve yedi itici faktör ile dört çekici faktör belirlenmiştir. İtici faktörler arasında Kişisel Gelişim, Meydan Okuma ve Risk Alma, Fiziksel Ortam, Tanınırlık, Yaraticılık, Kontrol Odağı ve Arınma öne çıkarken, çekici faktörler olarak Destinasyonun Genel Özellikleri, Yenilik Arayışı, Altyapı Olanakları ve Tırmanma Dışı Aktiviteler belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, literatürdeki kaya tırmanışı ve doğa sporları motivasyonlarıyla ilgili araştırmalarla genel anlamda paralellik gösterse de (Caber & Albayrak, 2016; Ding & Schuett, 2013) bu çalışmada

özellikle Kişisel Gelişim ile Meydan Okuma ve Risk Alma faktörlerinin tırmanışçı motivasyonlarında baskın olduğu tespit edilmiştir. Özellikle bu faktörler, birçok çalışmada tırmanışçıların içsel tatmin ve zorlukları aşma arzusuyla ilişkilendirilmiştir (Caber & Albayrak, 2016; Ding & Schuett, 2013). Ayrıca, Fiziksel Ortam faktörünün, kaya tırmanışçıların doğa ile iç içe olma arzusuyla doğrudan ilişkili olduğu saptanmıştır. Tanınırlık ve Yaratıcılık faktörleri, tırmanışçıların sosyal çevrelerinde kabul görme ve kendilerini ifade etme motivasyonlarıyla bağlantılı olup, bu çalışmada bu faktörlerin tırmanışçıları için beklenenden daha önemli olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, Kontrol Odağı ve Arınma faktörlerinin, bireylerin stres yönetimi ve ruhsal rahatlama amacıyla kaya tırmanışını tercih etmeleriyle doğrudan ilişkili olduğunun tespit edilmesidir.

Çalışma bulguları çekici faktörler açısından değerlendirildiğinde, Destinasyonun Genel Özellikleri, Yenilik Arayışı ve Altyapı Olanakları, tırmanışçıların ziyaret ettikleri bölgelere yönelik beklentilerini ortaya koymaktadır. Özellikle Altyapı Olanakları, bu çalışmada kaya tırmanışı yapan bireylerin bölgenin erişilebilirlik, güvenlik ve hizmet olanaklarına verdiği önemin altını çizen bir faktör olarak dikkat çekmiştir. Yenilik Arayışı faktörü ise, çalışmada katılımcıların daha önce keşfedilmemiş parkurlar ve yeni deneyimler arayışında olduklarını göstermektedir. Benzer şekilde Yenilik Arayışı ve Altyapı Olanakları, daha önce yapılmış araştırmalarda, kaya tırmanışı turizminin gelişen destinasyon altyapılarının etkisiyle çekiciliğinin arttığı bulunmuştur (Caber & Albayrak, 2016). Türkiye’de Covid-19 Pandemisi sonrası yürütülen başka bir çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Gürer ve Kural (2024), Gaziantep'teki Köklüce Kanyonu bölgesinde 21 kaya tırmanışçısını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, tırmanıcıların en belirgin itici motivasyonları arasında “ruhsal yenilenme” ve “sosyalleşme”, en öne çıkan çekici motivasyonları ise “farklı zorluk seviyelerine sahip rotaların varlığı” ve “ulaşım kolaylığı” olarak belirlenmiştir. Genel olarak, bu tür sınırlı sayıda yapılan çalışmalarda yenilik arayışının temel itici motivasyon faktörü, fiziksel çevrenin ise (özellikle seçilen destinasyonun) önemli bir çekici motivasyon unsuru olduğu söylenebilir. Bu çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, Tırmanma Dışı Aktiviteler faktörünün, tırmanışçıları için destinasyonun sunduğu farklı deneyimlerin önem taşıdığını göstermesi, ancak diğer çekici faktörlere kıyasla daha düşük bir etkiye sahip olduğunun tespit edilmesidir.

Çalışmada son olarak kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin kişilik tipleri ile ilişkili motivasyonel farklılıkları test edilmiştir. Bulgular, kişilik tipleri ile motivasyonel farklılıklar arasında belirli ölçüler çerçevesinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Bahrampour, Abdoshahi & Rahimian Mashhadi (2022) literatürde kişilik tipleri ve motivasyonların bağlantısına dair önemli katkılar sunmuştur. Araştırmacılar, kadın olimpiyat sporcularının A veya B kişilik tipine sahip olmasının motivasyon düzeylerini etkilediğini tespit etmiştir (Bahrampour vd., 2022). Özellikle çalışmada B tipi kişilik özellikleri taşıyan kadın sporcularda dışsal motivasyon düzeylerinin daha A tipi kişilik özellikleri taşıyan kadın sporculara göre daha belirgin olduğu ve stresle başa çıkmada daha rahat

oldukları saptanmıştır. Bu çalışmada da B2 tipi kişilik özelliklerine sahip katılımcıların kişisel gelişim motivasyonunun A1 tipi katılımcılardan daha yüksek olduğu, ancak risk alma motivasyonunun A1 ve A2 tipi kişiliklere sahip katılımcılardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar dikkate alındığında, B2 tipi kişilik özelliklerine sahip bireylerin kişisel gelişim motivasyonlarının A1 tipi bireylerden daha yüksek olması, çevresel öğrenmeye ve kendini geliştirmeye daha açık olduklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Öyle ki B kişilik tipine sahip bireyler çevreye ve gelişime açık, sosyal yaşamayı seven bireyler olarak nitelendirilmektedir (Durna, 2010; Tilki, Yıldırım & Fidan, 2021). Bu durum, Deci & Ryan'ın (1985) öz-belirleme teorisiyle uyum içerisindedir; kişilerin kendini gerçekleştirme ve gelişim ihtiyacı, doğuştan gelen motivasyon kaynakları olarak değerlendirilmiştir.

Risk alma motivasyonunun B2 tipi bireylerde A1 ve A2 tipi bireylerden daha düşük olması ise bu kişilerin daha düşük heyecan arayışı ve tehlike toleransına sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Zuckerman'ın (1994) Heyecan Arayışı Teorisi ile uyumludur. Zuckerman (1994) risk alma davranışının kişilik özellikleriyle yakından ilişkili olduğunu ve bazı kişilik özelliklerine sahip bireylerin çeşitli heyecanlara, deneyimlere duyulan ihtiyaçlar uğruna fiziksel ve sosyal riskler alma isteğinin daha fazla olduğunu vurgulamıştır. Öyle ki birçok araştırmada A tipi bireylerin risk alma konusunda daha fazla öne çıktığı tespit edilmiştir (Castanier vd., 2010; Rai, Gupta & Tyagi, 2021). Örneğin Castanier ve diğerleri (2010), düşük sorumluluk seviyesinin yüksek dışadönüklük ve/veya yüksek nevrotiklik ile birleştiğinde, bireyin daha fazla risk almaya yatkın hale geldiğini öne sürmüştür. Ayrıca, bu bulgu Brymer & Schweitzer'in (2017) ekstrem sporlarla ilgili gözlemlerini desteklemektedir. Yazarlar, risk alma davranışının bazı bireyler için psikolojik tatmin sağladığını, ancak herkeste aynı düzeyde olmadığını ifade etmektedir. Bu çalışmada da B2 tipi bireylerin risk alma motivasyonunun düşük olması, bu kişilerin daha kontrollü, dengeli ve öngörülebilir bir çevrede faaliyet göstermeyi tercih ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, farklı kişilik tiplerinin destinasyonun genel özelliklerine yönelik motivasyonlarını nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları da sunmaktadır. Her ne kadar Monasterio, Alamri & Mei-Dan (2014), tırmanışçıların kişiliğinin kesin çizgilerle tanımlanamayacağını belirtse de bazı araştırmalar tırmanışçılar ile daha az risk içeren sporları yapan kişiler arasında belirli kişilik farklılıkları olduğunu ortaya koymuştur (Castanier vd., 2010; Esfahani vd., 2021). Özellikle bu çalışmada A2 tipi kişilik özelliklerine sahip bireylerin, destinasyonun çevresel ve deneyimsel çekiciliğine daha fazla önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durum, kişilik özellikleri ve riskli spor motivasyonları arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki araştırmalarla da örtüşmektedir. Örneğin, Watson & Pulford (2004), yüksek riskli sporlarla uğraşan bireylerin daha dışa dönük ve düşük nevrotiklik seviyelerine sahip olduğunu belirlemiş, ayrıca A tipi kişilik özelliklerinin riskli sporlara katılım eğilimini artırdığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Tok (2011) riskli macera

turizmi etkinliklerine düzenli olarak katılan bireylerin dışa dönüklük ve deneyime açıklık seviyelerinin yüksek olduğunu, ancak sorumluluk ve nevrozizm seviyelerinin düşük olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Esfahani ve diğerleri (2021) kaya tırmanışçılarının daha çok dışa dönük olduğunu ve kişilik özelliklerinin riskli davranışları ve motivasyonları etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, A2 tipi kişilik özellikleri taşıyan bireylerin çevresel faktörlere ve deneyim odaklı turizme daha duyarlı olmaları, onların daha keşifçi ve yenilik arayışında olan bir turist profili sergilemeleriyle ilişkili olabilir. Öte yandan, A1 ve B2 tipi kişiliklerin destinasyonun genel özelliklerine yönelik motivasyonlarının daha düşük olması, bu bireylerin aktiviteye daha fazla odaklandığını göstermektedir. Bu bağlamda, A1 ve B2 tipi kişiliklerin çevresel faktörlerden ziyade etkinliğin doğrudan sunduğu deneyime odaklanmalarının, onların daha aktivite odaklı bir turizm yaklaşımı benimsediğini göstermesi açısından önemlidir.

Özetle bu bulgular, kaya tırmanışında özellikle kişisel gelişim, meydan okuma/risk alma ve destinasyonun genel özellikleri motivasyonlarının kişilik tiplerine göre farklılaşabileceğini, diğer motivasyon boyutlarının ise kişilik tiplerinden bağımsız bir şekilde değerlendirilebileceğini işaret etmektedir. Fiziksel ortam, tanınırlık, yaratıcılık, kontrol odağı ve arınma gibi motivasyon boyutlarının kişilik tipleri arasında anlamlı farklılıklar göstermemesi, bu boyutların tüm katılımcılar için benzer şekilde önem taşıdığına işaret etmektedir. Bu durum, macera turizmi motivasyonlarının bazı boyutlarında kişilik farklılıklarından bağımsız olarak genel bir çekicilik bulunduğunu ve bu boyutların kaya tırmanışçıları için daha evrensel bir özellik taşıdığını göstermektedir. Sonuç olarak bu bulgular, kişilik tipleri ile turizm motivasyonları arasındaki ilişkiye dair literatürdeki mevcut tartışmaları destekleyici nitelikte olup, farklı turist profillerine yönelik destinasyon yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli içgörüler sunmaktadır. Özellikle deneyim odaklı ve aktivite odaklı turistler arasında farklılaşan motivasyonları dikkate alan bir yaklaşım, kaya tırmanışı gibi doğa ve macera sporları destinasyonlarının pazarlanmasında etkili olabilir.

Teorik ve Pratik Katkıları

Araştırma, kaya tırmanışı etkinliğine katılan turistlerin kişilik tipleri ile ilişkili motivasyonel farklılıkları ortaya koymuştur. İlk olarak araştırmada A-B tipi kişilik modelinin, macera turizmi katılımcılarının motivasyonel farklılıklarını belirlemede etkili bir araç olduğu görülmüştür. Bu sebeple çalışma bulguları, kaya tırmanışı aktivitelerinin farklı kişilik profillerine yönelik tasarlanmasında ve pazarlanmasında önemli çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle çalışmada, A ve B tipi kişilik modellerinin itme-çekme motivasyon teorisi ile ilişkisi, motivasyonel teorilere ve literatüre yeni bir perspektif sunmaktadır. İkinci olarak bu çalışma, literatürde kaya tırmanışı gibi spesifik bir macera turizmi etkinliğine yönelik sınırlı sayıda bulunan araştırmalara teorik bir katkı sağlamaktadır. Öyle ki bu çalışma, itme-çekme motivasyon teorisi çerçevesinde kaya tırmanışı turistlerinin motivasyonlarını inceleyen nadir

çalışmalardan biridir. Araştırma, motivasyonların farklı kişilik tipleri bağlamında ele alınmasının, genel macera turizmi motivasyonlarından daha ayrıntılı bir bakış açısı sunduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçları, macera turizmi sektöründeki uygulayıcılara da pratik yönlerden faydalar sağlayabilir. Destinasyon yöneticileri, pazarlama stratejilerinde kişilik tiplerini dikkate almalıdır. Örneğin, B2 tipi kişiliklere hitap eden etkinlikler, kişisel gelişim fırsatları sunmayı önceliklendirebilirken; A1 ve A2 tipi bireylere yönelik içerikler, risk alma ve meydan okuma unsurlarını öne çıkarabilir. A2 tipi bireylerin destinasyonun genel özelliklerine olan ilgisi, bu gruba yönelik daha estetik, yenilikçi ve dikkat çekici tanıtım materyalleri hazırlanmasını gerektirebilir. Destinasyon yönetim organizasyonları risk alma motivasyonu düşük olan B2 tipi bireyler için daha güvenli parkurlar ve denetimli tırmanış seçenekleri sunulabilir. Top rope veya top-rope parkur olarak adlandırılan bu parkurlarda tırmanıcı, ip tarafından güvence altına alınır ve ip, tırmanıcı yukarı tırmanırken, aşağıda bir kişi (belirli bir teknikle "belay" yapan) tarafından yönetilir (Draper, Jones, Fryer, Hodgson, & Blackwell, 2010). Bu bağlamda, destinasyonların ve etkinliklerin, kaya tırmanışçıların kişisel gelişimlerini, eğlencelerini ve fiziksel çevreye olan ilgilerini dikkate alarak tasarlanması, turistlerin memnuniyetini artırmak için önemli bir strateji olabilir.

Çalışmanın Kısıtları ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Örnekleme sürecine ilişkin bazı kısıtlılıklar bulunmaktadır. Öncelikle, amaçlı ve kolayda örnekleme yöntemlerinin birlikte kullanılması, sonuçların genellenebilirliğini sınırlandırabilir. Ayrıca, verilerin yalnızca Geyikbayırı'nda ve belirli zaman aralıklarında toplanması, farklı dönemlerde veya farklı tırmanış destinasyonlarında katılımcıların deneyim ve motivasyonlarının değişebileceği gerçeğini göz ardı etme riskini taşımaktadır. Gelecek çalışmalar için daha farklı bölgelerde ve çeşitli örneklemelerle çalışılması önerilmektedir.

Bu çalışma kaya tırmanışı üzerine odaklanmıştır; ancak paraşütle atlama, rafting veya ekstrem doğa sporları gibi diğer macera turizmi etkinliklerine katılan bireylerin motivasyon ve kişilik tiplerinin de incelenmesi, macera turizmi literatürüne önemli katkılar sağlayacaktır. Çalışma Covid-19 Pandemisi öncesi gerçekleştirilmiş olup kaya tırmanıcılarının pandemi sonrası motivasyonlarının ve kişilik tiplerinin zaman içindeki değişimini anlamak için boylamsal çalışmalar gerçekleştirilebilir. Ayrıca araştırmadaki nicel bulgulara ek olarak, derinlemesine görüşmeler ve gözlemler gibi nitel yöntemlerin kullanılması, bireylerin motivasyonlarını daha detaylı ve bağlamsal olarak anlamaya yardımcı olabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederim.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Çalışma verileri, 2020 yılı öncesinde elde edildiğinden geriye dönük etik kurul izni gerekmemektedir.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Adeleke, B. O. (2015). Motivation of tourists through marketing strategies of Olumo rock tourist complex. *European Journal of Hospitality and Tourism Research*, 3(2), 39-46.
- Anggraeni, A. I., & Setyonugroho, M. A. (2021). Pull and Push Factors in Adventure Tourism. *Jurnal Akuntansi, Manajemen dan Ekonomi*, 23(1), 42-52. <https://doi.org/10.32424/1.jame.2021.23.1.4467>
- Aras D., & Ewert A.W. (2016). The effects of eight weeks sport rock climbing training on anxiety. *Acta Medica Mediterranea*, 32, 223-30. https://10.19193/0393-6384_2016_1_35
- Atlas. (2014). Antalya-Geyikbayırı: Tırmanış cenneti. <https://www.atlasdergisi.com/kesfet/doga-cografya-haberleri/tirmanis-cenneti.html> adresinden 01.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Bahrampour, S., Abdoshahi, M., & Rahimian Mashhadi, M. (2022). The Role of Personality Types, Perception of Success and Regulation of Sports Behavior in Motivation of Sports Participation in Non-Athlete Female Students: a self-determination theory Approach. *Sport Psychology Studies*, 11(41), 195-220. <https://doi.org/10.22089/spsyj.2022.11173.2219>
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of cross-cultural psychology*, 1(3), 185-216. <https://doi.org/10.1177/135910457000100301>
- Brymer, E., & Schweitzer, R. (2017). *Phenomenology and the extreme sport experience* (1st Edition). Routledge
- Caber, M., & Albayrak, T. (2016). Push or pull? Identifying rock climbing tourists' motivations. *Tourism Management*, 55, 74-84. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.02.003>
- Castanier, C., Scanff, C. L., & Woodman, T. (2010). Who takes risks in high-risk sports? A typological personality approach. *Research quarterly for exercise and sport*, 81(4), 478-484. <https://doi.org/10.5641/027013610x13088600029418>
- Czikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. (1st Edition). New York: Harper & Row.
- Çetinkaya, G. (2014). Bir macera turizmi etkinliği olarak kaya tırmanış sporu ve antalya-geyikbayırı'nın potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(31), 83-100. <https://doi.org/10.17295/dcd.25739>
- Çetinkaya, G. (2017). Kaya Tırmanışının Çevresel Etkileri Üzerine Bir Literatür İncelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(4), 101-110. https://doi.org/10.1501/sporm_0000000324
- Dann, G. M. S. (1981). Tourist motivation: an appraisal. *Annals of Tourism Research*, 8, 187-219. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(81\)90082-7](https://doi.org/10.1016/0160-7383(81)90082-7)

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of research in personality*, 19(2), 109-134. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(85\)90023-6](https://doi.org/10.1016/0092-6566(85)90023-6)
- Ding, C., & Schuett, M. A. (2013). Examining the motivation and involvement of Chinese rock climbers. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 5(1), 54-73. <https://doi.org/10.7768/1948-5123.1148>
- Dole, C., & Schroeder, R. G. (2001). The impact of various factors on the personality, job satisfaction and turnover intentions of professional accountants. *Managerial auditing journal*, 16(4), 234-245. <https://doi.org/10.1108/02686900110389188>
- Draper, N., Jones, G. A., Fryer, S., Hodgson, C. I., & Blackwell, G. (2010). Physiological and psychological responses to lead and top rope climbing for intermediate rock climbers. *European Journal of Sport Science*, 10(1), 13-20. <https://doi.org/10.1080/17461390903108125>
- Durna, U. (2010). A tipi ve B tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 275-290.
- Esfahani, M., Khoo, S., Musa, G., Heydari, R., & Keshtidar, M. (2021). The influences of personality and knowledge on safety-related behaviour among climbers. *Current Issues in Tourism*, 24(23), 3296-3308. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1873919>
- Eisinga, R., Grotenhuis, M. T., & Pelzer, B. (2013). The reliability of a two-item scale: Pearson, Cronbach, or Spearman-Brown?. *International journal of public health*, 58, 637-642. <https://doi.org/10.1007/s00038-012-0416-3>
- Ewert, A. (1985). Why people climb: the relationship of participant motive and experience level to mountaineering. *Journal of Leisure Research*, 17(3), 241-250. <https://doi.org/10.1080/00222216.1985.11969634>
- Faggian, S., Borasio, N., Vecchiato, M., Gatterer, H., Burtscher, M., Battista, F., Brunner, H., Quinto, G., Duregon, F., Ermolao, A., & Neunhaeuserer, D. (2025). Sport climbing performance determinants and functional testing methods: A systematic review: Running title: Sport climbing functional testing methods. *Journal of Sport and Health Science*, 14, 1-20. <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2024.100974>
- Gitnux. (2023). Climbing Statistics. <https://gitnux.org/rock-climbing-statistics/adresinden> 30.09.2024 tarihinde alınmıştır.
- Glazer, H.I. (1978), The stress-control life-style questionnaire, in Goldberg (Ed.), Executive Health (1-10), McGraw Hill, New York, NY. <https://www.scribd.com/document/338293899/The-Glazer-stress-Control-Life-style-Questionnaire-PERSONALITY-TYPE>
- Gürer, B., & Kural, B. (2024). Push and pull motivations of sport climbers within the scope of outdoor and adventure tourism. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 25(6), 1963-1982. <https://doi.org/10.1080/1528008x.2023.2211787>
- Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis (7th ed.). Pearson Educational International.

- Hardy, L., & Hutchinson, A. (2007). Effects of performance anxiety on effort and performance in rock climbing: a test of processing efficiency theory. *Anxiety, Stress, & Coping: An International Journal*, 20(2), 147-161. <https://doi.org/10.1080/10615800701217035>
- IFSC (International Federation of Sport Climbing) (2020). Olympic Games Tokyo 2020. <https://www.ifsc-climbing.org/olympics/tokyo-2020> adresinden 17.08.2024 tarihinde alınmıştır.
- Kulczycki, C. (2014). Place meanings and rock climbing in outdoor settings. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 7-15. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2014.09.005>
- Lee, K., Bentley, J., & Hsu, H. Y. M. (2017). Using characteristics of serious leisure to classify rock climbers: A latent profile analysis. *Journal of Sport & Tourism*, 21(4), 245-262. <https://doi.org/10.1080/14775085.2017.1327369>
- Llewellyn, D. J., Sanchez, X., Asghar, A., & Jones, G. (2008). Self-efficacy, risk taking and performance in rock climbing. *Personality and Individual Differences*, 45,75-81. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.03.001>
- Loewenstein, G. (1999). Because it is there: The challenge of mountaineering... for utility theory. *Kyklos*, 52(3), 315-343. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6435.1999.tb00221.x>
- Merrill, K., & Graefe, A. (2007). The relationship between activity specialization and preferences for setting and route attributes of selected rock climbers. In *Proceedings of the 1997 northeastern recreation research symposium*, 40-44. New York, USA: Bolton Landing.
- Monasterio, E., Alamri, Y. A., & Mei-Dan, O. (2014). Personality characteristics in a population of mountain climbers. *Wilderness & Environmental Medicine*, 25(2), 214-219. <https://doi.org/10.1016/j.wem.2013.12.028>
- Monz, C. A., Smith, K. E., & Knickerbocker, L. (2005). Climbers' attitudes toward recreation resource impacts in the Adirondack Park. In *Proceedings of the 2005 northeastern recreation research symposium*, 204-211. New York, USA: Bolton Landing.
- Nugraha, A. D., Syahril, M., & Muflikhun, M. A. (2023). Excellent performance of hybrid model manufactured via additive manufacturing process reinforced with GFRP for sport climbing equipment. *Heliyon*, 9(3). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14706>
- Passmore, D. L., & Baker, R. M. (2005). Sampling strategies and power analysis. *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry*, 45-55.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism Management*, 27, 113-123. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.08.003>
- Rai, K., Gupta, A., & Tyagi, A. (2021). Personality traits leads to investor's financial risk tolerance: A structural equation modelling approach. *Management and Labour Studies*, 46(4), 422-437. <https://doi.org/10.1177/0258042x211018955>
- Robinson, D. W. (1985). Stress seeking: selected behavioral characteristics of elite rock climbers. *Journal of Sport Psychology*, 7, 400-404. <https://doi.org/10.1123/jsp.7.4.400>
- Soper, D. (2024). Free Statistics Calculators. <https://www.danielsoper.com/statcalc/> adresinden 17.06.2024 tarihinde alınmıştır.

- Şahbaz, R. P., & Altınay, M. (2015). Türkiye'deki milli parkların rekreasyon faaliyetleri açısından değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 125-135.
- The Land Geyikbayırı. (2024). Geyikbayırı'nda tırmanış rotaları. <https://www.thelandgeyikbayiri.com/geyikbayirinda-tirmanis-rotalari/> adresinden 01.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Tilki, M., Yıldırım, C., & Fidan, Y. (2021). A ve b kişilik tiplerine göre çalışanların performans algılarındaki farklılık analizi. *Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi*, 5(2), 98-124. <https://doi.org/10.7596/jebm.31122021.001>
- Tok, S. (2011). The big five personality traits and risky sport participation. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 39(8), 1105-1111. <https://doi.org/10.2224/sbp.2011.39.8.1105>
- Watson, A. E., & Pulford, B. D. (2004). Personality differences in high risk sports amateurs and instructors. *Perceptual and motor skills*, 99(1), 83-94. <https://doi.org/10.2466/pms.99.4.83-94>
- Woratschek, H., Hannich, F. M., & Ritchie, B. (2007). Motivations of sports tourists: An empirical analysis in several european rock climbing regions. *Research report*, ISSN 1611-3837. Israel: University of Beyrouth.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressivonsa and biosocial bases of sensation seeking* (1st Edition). Cambridge University Press.